

felfogásban a település polgárainak megelégedésére működő iskola. Ez a logika végképp háttérbe szorítja az iskola falain belül lejátszódó alkufolyamatokat, a tanár-diák dialógust (a főszereplők dialógusát).

A kérdés megoldásához ezúttal is hozzájárulna, ha a jelenséget magát pontosan, összemohatatlannal és eltagadhatatlannal kifejező fogalommal neveznénk meg. Kínálkozó megoldások: "közös kormányzat" avagy az "iskola közös kormányzása". Ez a fogalom nyilvánvalóan egy egyértelműbb, alternatív (bár az érvényes legitimitásban jól megférő) pedagógia használati fogalma.

Az fejeződik ki benne, hogy az adott iskola irányítási-működtetési kérdéseiben az iskola pedagógusai és tanulói alkotmányosan körülírt közös szervezetben dönt azokról a kérdésekről, melyeket saját szabályaiban e fórum kompetenciájában tartozónak nyilvánít.

A "tanulói részvétel" (participation) fogalma nem ismeretlen a politológiai és pedagógiai irodalomban, azt fejezi ki, hogy az intézmény szervezetten biztosít lehetőséget arra, hogy a tanulói érdekek és a tanulói felelősségvállalás (mindkét dolog egyformán fontos!) módszeresen érvényesüljön az iskola működtetésében. A "tanulói részvétel" módjait nyilván az iskola "alkotmánya" szabályozza. Elképzelhető olyan megoldás, melyben ez "tanár-diák fórum", másútt az "iskolások "részvétele", "iskolabizottság" fogad magába megfélelő számú diákképviselőt. A fogalomban kifejeződik az, hogy nem egyszerűen tanulók érdekképviseléről van szó (ezt olykor felnőtt is képviselheti), hanem egyenesen a tanulók által képviselt tanulói érdekképviseléről.

A "tanulói érdekképviselő" vagy "tanulói érdekvérvényesítés" vagy "tanulói érdekvérvélem" illetve tanulói érdekképviselő (érvérvényesítés stb) szervezete fogalomban kifejeződik az, hogy a fogalom használata során az egyik fél - jelenen a tanulók és egyedek és csoportok - érdekeit (is) képviselni kell a működőképes iskola fenntartása során. Ez az az összetevő, melyről a magyar iskola megannyi megjelenési módjában szívesen megfélekedtek, megfélekedeznek. Nem fejeződik ki ugyanezzel a fogalomban a "kormányzati felelősség" gondolata, mely valamennyi diákönkormányzati felfogásban, mint pedagógiai elem hangsúlyosan mindig jelen volt.

Álláspontunk világa: a "diákönkormányzat" semmiképpen ne válhasson "kápórendszeré" (mint már annyiszor de ne váljon pusztán "néptribunusi" követelődzéssé sem még akkor sem, ha ezen eltolódásnak kisebb a konkrét veszélye.

A "tanár-diák dialógus fóruma", "tanár-diák" fórum fogalomban az iskola két jellegzetes érdekcsoportjának együttműködési kényszere, alkuhelyzete jelenik meg. Kifejezésre jut, hogy az iskola belső dolgaiban mégiscsak ők a kompetensek, s - ezzel összefüggésben - kimarad e fogalomból az iskola körüli egyéb szereplők, döntéshozók vitájába való tanulói beleszólás gondolata.

A különböző fogalmak nyilvánvalóan különböző pedagógiai felfogást takarnak. Mindegyik felfogás törvényesnek mondható a mai szabályok mellett. Valószínű, hogy a sokszínűséget fenntartó terminológiára van szükség. Hozzá kell számítani még azt a körülményt is, hogy a 6-14 éves iskolások "részvétele", "érdekvérvényesítése", "közös kormányzása" stb. elengedhetetlen eleme az iskola működésének, mindazonáltal mégiscsak vannak az életkor korlátaiból adódó specifikumaik, melynek megjelenítését ki kell fejezni.

Fentiek nem érintik azt az iskolafelfogást sem, mely szerint az iskolai szervezet maga gyűjtőfogalom. Az önkormányzásban és autonómiában különböző fokon előrehaladott (és előrehaladó - vagy éppen visszahanyatló) alszervezetek jól-rosszul szabályozott együttesét jelenti ma az iskola. A fogalomhasználatban e tény is érdemes kifejezésre juttatni.

TRENCSENYI LÁSZLÓ

Iskolaszövetkezet az Ormánság szélén

Diósvizsló 850 főt számláló kisközség az Ormánság szélén, Dél-Baranyában. Iskolánknak 126 tanulója van, akik Mártáról és Rádfalváról járnak be. 1981 decemberében alakult meg az iskolaszövetkezet a Siklósi "Tenkesalja" ÁFÉSZ támogatásával. Ha akkor nem ismerkedünk meg a mozgalommal, ma iskolánk belső élete - nevelésen és oktatáson kívül - igen szegényes lenne. Bizonyos mértékig a visszarendeződés korát éljük, hiszen sorra szűnnek meg az ifjúsági szervezetek, beleértve az iskolaszövetkezeteket is. A mi iskolaszövetkezetünknek múltjából adódóan biztos jövője van.

Az iskolaszövetkezeti mozgalom kétségtelenül hozzájárul az életre való előkészülethez, a tevékeny életre neveléshez. Csökkenti a szakadékot a felnőttek és a gyerekek társadalmi

között. Ifjúságpolitikai rendeltetése, hogy a tanulói ifjúság értelmes, hasznos, foglalkoztatásának újabb életközeli lehetőségét nyújtsa. Elérhető, ugyanakkor mozgósító célokat tűz ki, s ezek megvalósításához reális kereteket kínál. Az iskolánkból kikerülő tanulók jelentős része termelőszövetkezeti, takarékszövetkezeti tag lesz, de jövője van a magángazdálkodónak is. Egyáltalán nem mindegy, hogy a fiatalok tudnak-e élni jogaikkal, ismerik-e a gazdálkodás lehetőségeit, és ki tudják-e használni az ebből adódó előnyöket.

Az iskolaszövetkezet közvetlenül szolgál neveléspolitikai célokat is: elősegíti az iskola és az élet, az oktatás és a termelőmunka összekapcsolását, egymáshoz való közelítését. Pedagógiai szempontból a munkára nevelésben tölt be nagy szerepet, akkor amikor a ma egyoldalúan intellektuális iskolai tevékenység folytatása közben, lehetővé teszi a termelés megszervezését. A szövetkezet közösségi életre nevelés terén is sokat tehet. Olyan gyerekek jutnak sikerélményhez itt, akik az iskolai élet más területén kevésbé, vagy egyáltalán nem tudnak érvényesülni. Tagjai társadalmilag hasznos munkát végeznek, érvényesül az egyéni és a közös anyagi érdekelttség, ami nyilvánvalóvá teszi az egyén és a közösség felelősségét.

Az iskolaszövetkezet működését a szövetkezeti demokrácia szabályai szerint igazgatjuk, ezért a tagoknak sajátos jogaik, kötelességeik vannak. A döntések meghozatalában a közösséget meghatározott hatáskörök illetik meg. A tevékenységek szervezésében, tervezésében, ellenőrzésében a tanulók részvétele még akkor is valóságos, ha a szakszerű érvényesítést a felnőttek közvetett vezetése gyakorolja.

Iskolaszövetkezetünkben ma már öt szakcsoport tevékenykedik. A megalakulás évében egyetlen feladatunk volt: az iskola tanulóinak ellátása friss péksüteménnyel, tejjel, kakaóval, iskolaszerekkel. Ehhez az ÁFÉSZ adta a legmodernebb polcokat, eladópuhtot, hűtőszekrényt, mérleget, valamint elektromos kenyér- és szalámi szeletelőt. A diákbolt üzemeltetésében a helyi vegyesboltra támaszkodunk, működtetését 18 felelős tanuló végzi, és hiszen kapcsolódnak hozzájuk, mint árubeszerzők. Életlétkörébe a 4. osztályos tanulókat is bevonjuk; segítenek az árubeszerzésben, a takarításban, és a felelősségben is úgy osztoznak, mint az eladók. A leltározás havonként történik felnőtt segítségével. Árukészletünk sokféleségére jellemző, hogy a zöldhagyma és a retek szezonjában zsíroskenyeret árulunk, télen akciós almát árulunk darabonként, és az iskolakert cseresznyéjét is itt adjuk el tanulóinknak – jóval áron alul. Így próbálunk segíteni a szülők szűkös anyagi helyzetén.

A zöldségtermelő szakcsoportunk a mezőgazdasági fakultáció és a technika tantárgyak keretében az iskola gyakorlókeritjét műveli. Az ÁFÉSZ-től kapott kapálógép és 12 m hosszú fólia könnyíti meg a tanulók munkáját. A megtermelt korai salátát, retek és zöldborsókat a környék üzemeiben értékesítjük. A pince kiválóan alkalmas laskagomba termesztésére. Mivel ez a tevékenység az akaraton kívül különösebb szakértelmet nem igényel, a szakcsoport kemény feltételeket szabott meg. A hiányosságot, a rendszertelenséget kizárással büntetik. Ez pedig az iskola közössége előtt nagy szűgyen.

Az udvarunkat délről határoló akácós erdő adta az ötletet méhész szakcsoport beindításához. A fiuk közül nagyon sokan ezt tartják a legérdekesebbnek. A saját mézporgetőn való mézbegyűjtés valóságos ünnepnapnak számít az iskolánknak.

A legkisebbeknek bölcsőműves szakcsoportunk ad munkát. Az ajándékba kapott hulladékbőrökből sokféle dísz tárgyat készítettünk. Pénztárca, kitűző, álarc, újjbáb, kulcstartó, poháralátét. A pingponglabda és bőr kombinációjával készült húsvéti nyusziknak nagy volt a sikere.

Ezek a tevékenységek iskolánk tanulóinak 70%-át érintik. Alig van olyan, aki valamilyen formában ne kapcsolódott volna be az iskolaszövetkezet munkájába. Nálunk a nevelés nem korlátozódik csak a tanításra, hanem az értelmes, tevékeny gyermeki élet megszervezését tűztük célul, ahol a gyereket abban a tevékenységében erősítik meg, amelyben legkiemelkedőbbek a képességei. A szövetkezeti munka beépül az oktató-nevelő munka egészébe. Nagyon fontos a közös munkában részt vevő tanulók személyiségformálása. A tanulók munkaképessége gyorsan alakul ki, mérhető a megbízhatóság (kisbolt pénzkezelése, sulibank pénzforgalma) a pontosság, a kooperációs készség fejlődése. Több éves tapasztalat szerint a diákeladók, valamint a gombás szakcsoport tagjai a közösség szemében elismert személyiségek, akiket rendszerint bírgyelnek. Természetesen fegyelmezési gondok is felmerülnek, amit maguknak a tanulóknak kell megoldani.

Fontos elv, hogy a hasznossági célok soha ne nyomják el, de meg se előzzék a pedagógiaiakat. Bizonyíték erre a gyakorlókert megművelése. Az iskolaszövetkezet kertész szakcsoportja és a mezőgazdasági fakultáció jól megfér egymással. Ugyanazon nevelő irányításával azonos csoport műveli a kertet. Döntő tényező, hogy az iskolaszövetkezetben a munka önkéntes. Szervezése, irányítása, a felmerülő igények kielégítése, önállósága, megfontoltságra, felelősségvételre, lelkiismeretességre neveli a tanulókat. A pénzzel való foglalkozás, a pénzkezelés tisztasága, a bolt berendezésének megóvása, a kapálógép, a hűtőszekrény rendbentartása, erkölcsi nevelésük fontos támpontja. Nem kell hangsúlyoznunk, hogy ennek napjainkban milyen

jelentősége van. Ezeket a tevékenységeken keresztül próbáljuk a tanulókat közelebb vinni a tanuláshoz. A rendszeres termelőmunkával talán lassan hozzászoknak az egyenletes, mindennapos munkavégzéshez az iskolai élet más területén is.

Az ilyen sokirányú tevékenységnél a pályaválasztási munka az iskolában nem okoz különösebb gondot. A mi kis ormánsági iskolánknak nem a nagy országos átlagnak kell megfelelnie, hanem a közvetlen környezetünknek. Értelmes, hasznos elfoglaltságot adunk a tanulóknak reggel 7 órától délután 3 óráig. Mire a tanulók hazaérnek az iskolából, zömmel már a szülők is otthon tartózkodnak. A gyerek csavargás helyett gazdálkodással, termeléssel tölti a szabadidejét az iskolán belül. Vállalkozik arra, hogy különböző szakcsoportok munkájában önként részt vesz. De ha ezt vállalta, akkor annak kötelezettségeit is vállalni kell. A vállalkozó – gazdálkodó iskola különösen a hátrányos helyzetben élő tanulók szűkös lehetőségeit igyekszik kiszélesíteni. A családi problémákat, a gátáltságát, az elhanyagoltság érzését a munkán keresztül az apró sikerélmények elérésével igyekszik kompenzálni.

SCHMIDT JENŐNÉ

Diákönkormányzat Türién

Az üttörőmozgalom megszűnése után a diákönkormányzat vette át annak szerepét. Gyakorlatilag az elmúlt két év alatt ez ugyanolyan módszerekkel dolgozott, mint előtte, ami azt jelenti, hogy elég erős tanári ráhatással, irányítással. Ez a hatás érezhető volt a gyermekvezetők megválasztásától kezdve a programokig.

Az idei tanévben felvetődött a változtatás gondolata, a diákönkormányzat legyen a gyerekeké, s legyen valódi önkormányzat! Ennek eredményeként egy új keretjáték bontakozott ki. Nevezetesen, hogy a felnőttekhez hasonlóan, a gyerekek is közvetlenül választhassák meg vezetőiket! 1991. október 3-án VÁLASZTÁSOKAT hirdettünk a diákpolgármester és hat képviselő megválasztására a felső tagozatban. (Ez gyakorlatilag a 4-8. osztályosokat jelenti.) Úgy gondoltuk az alsóskok még picik az ilyen jellegű játékhoz. A kiírástól számított egy héten keresztül tartott az AJÁNLÁS időszaka. Ezalatt lehetett aláírásokat gyűjteni a jelöltek számára. (Egy gyerek csak egy polgármesterjelöltet és egy képviselőjelöltet ajánlhatott!) A jelöltség elnyeréséhez adott számú aláírást kellett összegyűjteniük. Nagyon jól megértették a lényegét, mert 140 gyerekből 114 fő állított jelölteket, s csak egy gyerek rontotta el (ő két képviselőjelöltet ajánlott).

Végül öt polgármesterjelölt, valamint 16 képviselőjelölt került a listára. Közben egyre erősödő kampánytevékenység tanúi lehettünk a felsős folyosón. Egyre-másra jelentek meg a színesnél színesebb, ötletes, jópofa plakátok, s lepték el a hirdetőtablát valamint a tanteremajtókat. Volt, aki még sajtótájékoztatót is tartott! A kampány utolsó epizódjaként egész napos DIÁKNAPOT tartottunk, ahol az öt diák – polgármesterjelölt és támogató csapata vetélkedett egymással. A zsűri elnöke igazi polgármester volt! Guitprechné Molnár Erzsébet örömmel vállalta el feladatát, s nagy szakértelemmel látta el elnöki tisztét.

E napon teremtettünk lehetőséget arra is, hogy minden polgármesterjelölt kb. öt percben bemutatkozhasson: beszélhessen terveiről, elképzeléseiről. (Ezt nem pontoztuk, nem tartozott a versenyszámok közé.) Csak az érdekében kedvéért említtem meg, jutalom palacsinta, melyet a helyszínen frissen készítették, minden feladatmegoldás után járt. Délután 16 órától 18 óráig tartó diszko zárta a diáknapi eseményeit.

Ezután kampánycsend következett, hétfőn reggel leszedtük a plakátokat, s kedden, október 22-én délután 14 órától 18 óráig titkos szavazással fejeződött be a választás. A 140 főből 102 gyerek jött el, s ez 73%-os megjelenést jelentett! (Természetesen nem tettük kötelezővé a választást, mint ahogyan az ajánlás, a kampány és a vetélkedő sem volt az!) A szavazatok közül mindegyik érvényes volt! A legtöbbet, s így a bizalmat, a felelősséget, a munkát, az alábbiak kapták: diákpolgármester: *László József* 8. b., képviselők: *Vidák József* 6. o., *Vass Szilárd* 8. a., *Várszegi Gergő* 4. a., *Krácsovics Tímea* 8. b., *Talpalló Edina* 7. b. és *Szalai Eszter* 6. o.

A diákpolgármester és a képviselőtestület első feladata az új házirend megalkotása és elfogadtatása volt. Azt hiszem, jó munkát végeztek. Gondolom, mire ezek a sorok megjelennek, addigra már néhány programmal is bizonyították talpraeseltségüket, rátermettségüket. Úgy érzem, a közvetlen választás igazolta létjogosultságát a diákvezetők megválasztásában is, s gyakorlattá válhat a jövőben!

PAPNÉ DUDÁS ERZSÉBET